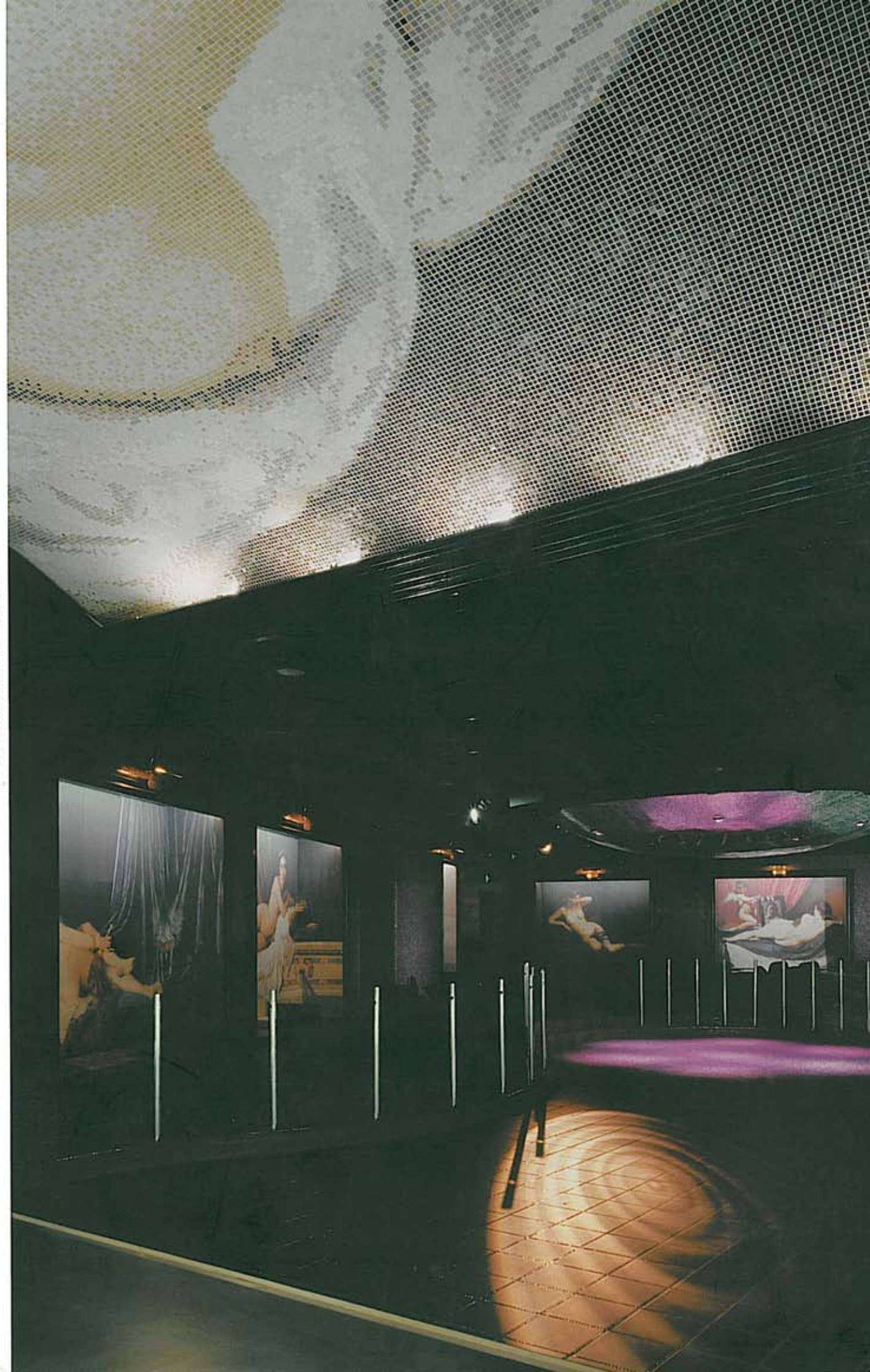

deArchi1tect

interieur

Ten Hagen & Stam bv, mei 2002, nummer 8

Pleidooi voor meer disciplinaire kennis

Herpositionering van het interieurontwerp Bij de laatste reorganisatie van het kunstvakonderwijs is de opleiding voor potentiële interieurontwerpers grondig onder de loep genomen. Dit heeft vooral geresulteerd in de ontwikkeling van meer specialisaties. Tegelijkertijd ontbreekt er een plaats waar kennis over de geschiedenis van het interieur en over actuele ontwikkelingen en opgaven beschikbaar is en overgedragen wordt. Alleen op basis van kennisontwikkeling kan de interieurarchitectuur zich ontdoen van haar te decoratieve en stilistische imago.

Janny Rodermond

Foto's Archipress/Luc Boegly

De laatste vijf jaar heeft de redactie van *de Architect* het werkterrein van in het bijzonder de Nederlandse interieurarchitectuur geëxploreerd. Ondanks de verdere professionalisering van de opleidingen op het gebied van design en interieur lijkt er een groeiende discrepantie te zijn tussen de behoefte aan prettige interieurs en de feitelijke gang van zaken. Schrijnend is bijvoorbeeld het tekort aan aandacht en budget voor de interieurs in de zorgsector en het onderwijs.¹ Pas nu in de collectieve sectoren het concurrentiebeginsel haar intrede doet, ontstaat hier enige aandacht voor interieurinrichting. Vervolgens blijkt dat de kennis en de vaardigheden om aan deze vraag bevredigend te kunnen voldoen grotendeels ontbreken.

Binnen de opleidingen bestaat onvoldoende budgettaire en personele ruimte om onderzoek te kunnen doen naar nieuwe ontwerpogaven. Leveranciers van interieurproducten bieden steeds vaker totaalconcepten aan voor bijvoorbeeld kantoren. Maar daar waar minder geld te verdienen valt, blijft ook het onderzoek achter. Dat treft voornamelijk de geprivatiseerde collectieve sector en de stedelijke publieke interieurs.

De kennisontwikkeling betreffende het interieur valt in het vacuüm tussen enerzijds de geschiedenis van de architectuur en anderzijds de geschiedenis van design en industrieel ontwerp. De laatste behoort binnen de architectuuropleidingen niet meer tot het verplichte programma. Opvallend is dat ook in de verschillende, recent verschenen readers over architectuur het interieur een uiterst bescheiden plaats inneemt. Aan de prestigieuze bundel *Dat is architectuur. Sleutelteksten uit de twintigste eeuw* is minstens vijf jaar gewerkt. Woorden als interieur en zelfs het begrip ruimte komen niet voor in het trefwoordenregister. Er staan wel teksten in die betrekking hebben op interieurs, maar de categorieën ruimte en interieur worden door de auteurs niet gezien als wezenlijk voor de reflectie op architectuur.

In 'De ontdekking van de ruimte' beschrijven de redacteuren van *Dat is architectuur* het begrip ruimte in sterke mate vanuit het perspectief van de architectuur en de metropool: "De ervaring van ontworteling en vervreemding vindt plaats in de metropool en vormt de achtergrond waartegen de geschiedenis van de twintigste-eeuwse architectuur geïnterpreteerd moet worden."² Ze halen Anthony Vidler aan bij wie de notie van het 'Unheimliche' centraal staat bij het kunnen begrijpen van de moderniteit en de daaraan gerelateerde ruimtelijkheid. Het hoofdstuk over de ontdekking van de ruimte eindigt met de wijze waarop Manuel Castells dit begrip problematiseert. Hij onderscheidt de 'spaces of flows' van de 'spaces of places'. De eerste zijn de ruimtes van de netwerken en de informatiestromen, die slechts indirect verbonden zijn met de fysieke ervaringsruimte. Ze komen wel tot expressie op plaatsen waar 'machthebbers' en 'elite' elkaar treffen, zoals luchthavens, internationale hotels en zakencentra, maar ze ontsnappen aan de politieke controle van lokale samenlevingen. De 'gewone' bevolking bewoont de 'spaces of places' die nog altijd gekenmerkt worden door een specifieke vorm, functie en betekenis. Problematisch is volgens Castells dat de 'spaces of places' steeds meer onderworpen raken aan de 'spaces of flows' waarin de macht zich concentreert. "De macht abstraheert zich van de ervaring, die nu eenmaal is gerelateerd aan plaatsen en de kennis raakt toe-

rechterpagina

boven Lacaton & Vassal. Zicht op het café van het Site De Création Contemporaine dat in het uitgekleden gebouw gevestigd is.

onder Het voormalige Palais de Tokyo is volledig gestript. Bij het weghalen van de plafonds kwamen prachtige glasdaken tevoorschijn.

linksonder De museumwinkel is evenals alle andere toegevoegde interventies uitgevoerd in uiterst sobere materialen.

rechterpagina

Het interieur van de kunsthall is opgevat als een verlengstuk van de stedelijke ruimte.

nemend gescheiden van de zingeving. Zo ontstaat een structurele schizofrenie tussen twee ruimtelijke logica's, die de communicatiekanalen in de maatschappij dreigt te blokkeren". Met vooruitziende blik heeft Castells daarmee de tweespalt die zich nu in Europa dreigt af te tekenen tussen de machthebbers en de bevolking al in 1996 voorspeld.¹ Dergelijke abstracte beschouwingen over het ervaren van ruimte kunnen een stimulans vormen voor de reflectie op de wijze waarop ontwerpers op alle schaalniveaus ruimte interpreteren. Daarbij is het de opgave om de alledaagse leef- en woonomgeving vorm te geven vanuit het perspectief van de gebruikers. Dit om te voorkomen dat gevoelens van ontheemding de voedingsbodem gaan vormen voor onverschilligheid, angst en agressie.

Alledaagse stedelijke interieurs

De herinrichting van het Palais de Tokyo in Parijs door Anne Lacaton en Jean Philippe Vassal is in deze context een helder statement. Hoewel het centrum voor actuele kunst er op het eerste gezicht uitziet als een tijdelijk in gebruik genomen ruïne, hebben de architecten gekozen voor een zeer doordachte aanpak. Vanuit historisch perspectief is de ontmanteling van de monumentale decoratie van het gebouw interessant. Het kale gebouw manifesteert zich als de naakte waarheid van een rationeel gebouw, nu het ontstaan is van de opsmuk voor de Wereldtentoonstelling van 1937. Met het weghalen van allerlei overbodige elementen is een reeks van enorme in elkaar overvloeiende ruimtes ontstaan, ondermeer aangelicht door de weer te voorschijn getoverde glaskappen. Door de enorme afmetingen en de ruwheid oogt het gebouw als een overdekte buitenruimte en de opzet is om zoveel mogelijk de drempel tussen stad en kunstwereld te slechten. De aanpak past in de werkwijze van Lacaton & Vassal, die bij elk project de alledaagse omgeving eerst observeert en vervolgens de ingrepen daarop baseert. Veelal concluderen de ontwerpers dat 'architectuur' niet veel hoeft toe te voegen. Je zou kunnen zeggen dat hun anti-architectuur probeert de 'spaces of places' te versterken ten opzichte van de 'spaces of flows'. Hun ingrepen kunnen minimaal zijn, juist omdat ze kennis hebben van de geschiedenis, de actualiteit en het bouwproces en deze kunnen relateren aan een bredere culturele en politieke setting.

Een statement is per definitie uniek. Het is niet bedoeld om gekopieerd te worden. Niettemin verdient de wijze waarop Lacaton & Vassal er in slaagt met architectuur de alledaagse leefwereld te ondersteunen navolging. Deze aanpak is echter niet het enige antwoord dat mogelijk is op de vraag naar stedelijke gebruiksruimte. Op een totaal andere wijze is het Utrechtse stadhuis gezien als een plaats waar het 'geheugen van de stad' zich kan manifesteren. Herzog & de Meuron ontwierp een winkelcentrum als een stedelijk interieur, waarin hoog spel wordt gespeeld met de waarneming. In Milaan introduceerde Fabio Novembre het museum in de disco. Al deze projecten hebben met elkaar gemeen, dat ze de traditionele grenzen tussen high- en low culture ontkennen. Een dergelijke aanpak veronderstelt echter een hoog niveau van kennisontwikkeling en reflectie. Ten aanzien van de interieurdiscipline ontbreekt momenteel in Nederland helaas nog een instelling die als centrum zou kunnen fungeren op deze terreinen.

Noten

¹ Zie: *de Architect Interieur*, nr. 7, 2002.

² Hilde Heynen, André Loeckx, Lieven De Cauter, Karina Van Herck (red.), *Dat is architectuur. Sleutelteksten uit de twintigste eeuw*, Uitgeverij 010, Rotterdam 2001, p.782-789

³ Manuel Castells, *The Rise of the Network Society*, Blackwell, Oxford 1996, p.428.

